

ОБРАЗ МІСТА В ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ
СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА XXI СТОЛІТТЯКиївський національний університет імені Тараса Шевченка¹
Вінницький національний технічний університет²**Анотація**

У публікації здійснено метарефлексійний огляд становлення уявлень про характеристики міста в дискурсі суспільствознавства. Обґрунтовується актуальність урбаністської тематики з огляду на трансформацію суспільних реалій XXI століття. Пропонується авторська систематизація рис феномену сучасного міста.

Ключові слова: урбанізація, місто, соціокультурні зміни, антиурбаністичні концепції.

Abstract

Meta-reflexive review of the formation of ideas about the characteristics of the city in the discourse of social science has been examined in the article. The importance of urban themes in view of the transformation of social realities of the twenty-first century is substantiated. The authors' systematization of the modern city's feature phenomenon is presented.

Keywords: urbanization, city, socio-cultural changes, anti-urban concepts.

Урбаністична тематика на сьогодні однозначно займає одну з перших позицій що стосується дослідницького інтересу суспільствознавців: достатньо лише здійснити аналіз актуальних урбаністичних студій, наукових заходів та публікацій з даного напрямку. Вочевидь сплеск інтересу до даної тематики можна зафіксувати уже з XIX століття, адже саме в цей час урбаністичні процеси, коріння яких сягало ще середньовіччя, набули масштабних обертів пліч-о-пліч з іншими глобальними тенденціями того часу – індустріалізацією, розвитком капіталізму тощо.

Так, фактично уся класична соціологія, безпосередньо про це не стверджуючи, є з перебільшенням соціологією міста, адже саме увагою до фіксації новітніх соціальних змін та можливості прогнозів просякнуті праці класиків соціальної думки Е.Дюркгейма, К.Маркса, М.Вебера, З.Фрейда, Ф.Тьонніса, В.Зомбарта та ін.. При цьому ж звернення до хуторської (сільської, антиурбаністської) проблематики відбувається скоріше лише у контексті порівняльної методики фіксації масштабних змін сьогодення і підстави фіксації переходу до новітнього типу соціальної системи (за різною термінологією – капіталізму, органічної солідарності, буржуазного суспільства, модерного суспільства тощо), а не самотнього об'єкту дослідницької уваги.

Цікавим є порівняння рішучої зміни дослідницької уваги, починаючи з кінця XIX – початку XX століть. На хвилі масштабних видозмін XIX ст., що в першу чергу було обумовлено науково-технічною революцією і секуляризаційними процесами, як наслідок вчені досить оптимістично споглядають майбутні перспективи суспільного розвитку (у якості прикладу доречними виступають основи концепцій О.Конта, К.Маркса, В.Зомбарта та ін..), досить амбітно при цьому мріючи про майбутнє суспільство загального благоденства з усуненням соціальної нерівності. Так, цей період фактично фіксується неймовірною концентрацією утопічних ідей ідеального щасливого суспільства на різних засадах (соціалізм, комунізм, анархізм, концепція «природного дикунства» та ін..). Однак, реалії XX століття з надзвичайним зубожінням моралі та неймовірним масштабом унікальних за своїм типом суспільних трагедій ствердили однозначну утопічність даних ідей та неможливість наукового пізнання виступати єдиним та універсальним ключем до суспільного благополуччя. Так, наукові нариси вчених XX століття на відміну від оптимізму XIX, просякнуті тотальним песимізмом та, як наслідок, антиурбаністичними тенденціями. Прикладом такого наукового дискурсу може слугувати всевітньо відома праця О.Шпенглера «Закат Європи» [2]. Подібними ідеями пронизані й філософські течії того часу – зокрема, екзистенціалізм, постмодернізм, критична теорія суспільства

та ін. Що ж стосується української науки, то дані тенденції набувають ще гострішого оберту, враховуючи аграрно орієнтований етнокультурний спосіб життя українців. Так, відверто антиурбаністичного характеру набуває так звана «хуторська» філософія П.Куліша. Село як осереддя становлення та розвитку аграрної держави розглядає й В.Липинський.

На сьогоднішній день міська проблематика набуває особливо значущої актуальності у зв'язку з розвитком та появою новітніх суто міських процесів та феноменів (наприклад, джентрифікація, псевдоурбанізація, субурбанізація, сегрегація тощо), а також утворенням нетипових нових видів самого міського угруповання (наприклад, феномени зоополія, світового міста, глобального міста тощо). Відтак, уточнення поняття «місто» в перспективі масштабних суспільних змін потребує додаткового вивчення, адже традиційне уявлення про місто як про тип поселення з певною кількістю населення та відповідною щільністю вже втрачає свою певність через надто велику кількість винятків з даної типології. Місто, вочевидь, є складним якісно специфічним феноменом, характеристики якого видозмінюються та перебувають у деякому русі у зв'язку з подібним статусом, ймовірно, більшості соціальних об'єктів [1].

Так, розглядаючи соціально-економічні характеристики міста, варто говорити про таке. Для міського типу соціальних зв'язків характерними є концентрація населення на певній площині, вторинні зв'язки, капіталістичний тип відносин, а також раціоналізація, що пронизує усі процеси соціальної реальності. Фактично, міста стають уособленням раціональної соціальної дії, що передбачає й формування особливих якостей учасників даної взаємодії - обачливість, розрахунок у всіх сферах життя та орієнтація на кількісний результат, прагматизм, технічна ерудиція, передбачуваність. Для міста однозначно характерна модерність на протигагу традиційності, яка наявна й по сьогодні. Як приклад можна навести наявність у селах ще й досі обмінних процесів (за виконану роботу чи певну допомогу люди «по-сусідськи» розплачуються не грошима, а матеріальними речами), що, однак, варто розглядати не як рудимент минулого, а як небажання традиційної спільноти руйнувати первинні (приватні, особистісні) зв'язки. Відповідно до сказаного вище, місто має й свій специфічний стиль життя, світогляд, рівень культури, відмінний від інших типів поселення – так, зокрема, в результаті й секуляризації та відокремлення міських матеріальних інтересів. Місто спрямовує індивідів до постійного самовдосконалення та професійного зростання в умовах конкуренції. Місто характеризується автономністю, легітимною (наявним міським правом), або ж неформальною у деяких латентних аспектах. Воно має й власну специфіку економічних функцій (ринок, товарообмін, а також грошові потоки), виступаючи водночас й центром модерних технологій, інноваційної активності, високого рівня соціокультурної динаміки та мобільності. В контексті фіксації динаміки суспільної модернізації місто однозначно виступає джерелом національних рухів та революцій, уособлюючи собою свободу та суспільну справедливість (принаймні в контексті декларування пошуку такої як важливої цілі).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціологія міста: навчальний посібник / [Л. В. Малес, В. В. Серета, М. О. Соболевська, Ю. Г. Сорока та ін.]; за заг. ред. О. К. Міхєєвої. Донецьк: вид-во «Ноулідж», 2010. – 464 с.
2. Шпенглер О. Закат Европы / Освальд Шпенглер. – Издательство «Мысль», 1998. – 663 с.

Мороз Євгенія Олегівна — к.с.н., асистент кафедри теорії та історії соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

Павлюшин Святослав Володимирович — студент факультету менеджменту та інформаційної безпеки

Науковий керівник: **Мороз Олена Омелянівна** — д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва та фінансової діяльності, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Moroz Yevheniia — Candidate of sociological sciences, Assistant Professor, Department of Theory and History of Sociology, Faculty of Sociology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Pavlyshyn Sviatoslav — Department of Management, Vinnytsia National Technical University

Supervisor: **Moroz Olena O.** — Dr. Sc. (Econ.), Professor, Head of the Department of Entrepreneurship and Financial Activity, Vinnitsia National Technical University, Vinnitsia

